

N:o 22.

Ankom till Riksdagens kansli den 12 maj 1910, kl. 4 e. m.

Utlåtande angående statsbidrag till pensioneringen af den kvinnliga personalen vid enskilda läroanstalter.

Uti en den 15 april innevarande år till Riksdagen aflåten proposition (nr 206) har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för ofvannämnda dag, föreslagit Riksdagen att

dels, med uteslutande af det nu å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda förslagsanslag å 40,000 kronor med titel *bidrag till pensionering af lärarinnor vid högre flick- och samskolor*, å samma hufvudtitel uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 68,000 kronor med titel *bidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter*,

dels ock godkänna följande:

Bestämmelser för tilldelande af bidrag ur förslagsanslaget: bidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter.

§ 1. Lärarinnornas pensionsanstalt.

1. För att bereda pensioner åt den kvinnliga lärarpersonalen vid de läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda reservationsanslaget till enskilda läroanstalter, upprättas en pensionsanstalt, benämnd *Lärarinnornas pensionsanstalt*. Pensionsanstaltens reglemente fastställes af Kungl. Maj:t.

2. Skyldighet att vara delägare i denna pensionsanstalt åligger vid sagda läroanstalter anställd

A) föreståndarinna äfvensom ämneslärarinna med full tjänstgöring,
B) annan lärarinna med sammanlagdt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna öfver de förberedande i en eller flera af sagda läroanstalter.

Föreståndarinna eller lärarinna, som före det dessa bestämmelser trädtt i kraft fyllt 50 år, äger rättighet men icke skyldighet att ingå i pensionsanstalten.

3. Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp A, skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension af 1,200 kronor från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år skall vara 180 kronor och högsta 240 kronor.

Pensionsavgiften för delägare tillhörande grupp B skall bestämmas efter det antal, dock högst 20, veckotimmar hennes undervisning omfattar i klasserna öfver de förberedande. Avgiften för hvarje veckotimme skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension af 60 kronor för hvarje veckotimme att utgå från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år för en veckotimme skall vara 9 kronor och högsta 12 kronor.

4. Till pensionsavgiften skola utgå följande bidrag:

a) af staten: en tredjedel af den i mom. 3 för den lärarinnegrupp, som delägaren tillhör, angifna lägsta pensionsavgiften,

b) af kommun eller enskilda donatorer: en tredjedel af samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid enskild mellanskola eller vid högre flickskola,

c) af läroanstalten: en tredjedel af samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid högre goss- eller samskola eller vid enskildt lärarinneseminarium.

För utgörande af i hvarje fall återstående del af den pensionsavgift, som jämlikt mom. 3 skall inbetalas för delägaren, ansvarar vederbörande läroanstalt, med rätt för läroanstalten att af delägarrens lön afdraga ett belopp svarande mot denna del af pensionsavgiften.

5. Rätt att vid afgang från sådan anställning, som i mom. 2 sägs, komma i åtnjutande af pension inträder den 1 juli det kalenderår, då delägare fyller 55 år.

Skyldighet att afgå från sådan anställning inträder den 1 juli det kalenderår, då delägare fyller 60 år. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk må dock kunna medgifva henne att kvarstå i sådan anställning, därest och så länge hennes kvarstående pröfvas vara till gagn för undervisningen, dock icke i något fall längre än till den 1 juli det kalenderår, då hon fyller 63 år.

6. Där ej för särskildt fall, hvarom stadgas i pensionsanstaltens reglemente, pensionsrätt svarande mot vissa pensionsavgifter gått förlorad, utgår

pension med det belopp, som vid den tidpunkt då pensionen tillträdes beräknas motsvara alla de pensionsavgifter, som blifvit för delägaren erlagda, dock med högst 1,200 kronor om året.

7. Delägare, hvilken, utan att vara berättigad till pension, upphör att innehafva sådan anställning, som i mom. 2 sägs, vare i fall och under villkor, hvarom i reglementet för pensionsinrättningen stadgas, berättigad att däri kvarstå. I sådant fall utgå icke de i mom. 4 a), b) och c) föreskrifna bidrag till pensionsavgiften.

§ 2. Svenska lärarinnornas pensionsförening.

För lärarinna, som icke är delägare i eller åtnjuter pension från Lärarinnornas pensionsanstalt, skall, under villkor att af henne eller för henne under nästföregående år till Svenska lärarinnornas pensionsförening inbetalts minst 60 kronor och att hon under samma tid vid statsunderstödd enskild läroanstalt haft minst 20 timmars tjänstgöring, statsbidrag utgå till pensionsföreningen med 60 kronor.

§ 3. Öfvergångsbestämmelser.

1. Äger Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolo för kvinnlig ungdom eller Svenska lärarinnornas pensionsförening vid den tidpunkt, då dessa bestämmelser träda i kraft, rätt till statsbidrag för delägare, må sådant statsbidrag fortfarande utgå för delägaren enligt hittills gällande bestämmelser, dock i fråga om föreståndarinna eller lärarinna, som afses i § 1 mom. 2, endast under förutsättning att mellan henne och pensionsanstalten är eller senast före den 1 januari 1912 varder aftaladt, dels att hon må kvarstå som delägare till 60 års ålder, dels att pension må af henne tillträdas först sedan hon afgått från sådan anställning, som enligt nyssnämnda bestämmelse medför skyldighet att vara delägare i Lärarinnornas pensionsanstalt.

2. För den afgift, som för sådant statsbidrags bibehållande skall erläggas till pensionsanstalten, skall läroanstalten svara på sätt i sista punkten af § 1 mom. 4 stadgas.

3. För delägare i Lärarinnornas pensionsanstalt, för hvilken på grund af stadgandet i mom. 1 statsbidrag utgår till endera af de båda äldre pensionsanstalterna, utgår icke något statsbidrag till den nya pensionsanstalten. Däremot utgår till denna pensionsanstalt det i § 1 mom. 4 under b) eller c) stadgade bidrag. Därjämte ansvarar läroanstalten, på sätt i sista punkten af samma mom. stadgas, för den ytterligare afgift, som

må erfordras för beredande af en pension, hvilken tillsammans med den pension, delägaren har att vänta från den af de båda äldre pensionsanstalterna som för henne åtnjuter statsbidrag, motsvarar den i § 1 mom. 3 afsedda, dock att sådan afgift icke skall utgå med högre belopp än som må erfordras för att summan af de för delägaren till nyssnämnda äldre pensionsanstalt och till Lärarinnornas pensionsanstalt utgående afgifter må uppgå till den i sistnämnda mom. för den lärarinnegrupp, delägaren tillhör, angifna högsta pensionsavgift.

Till det omförmälda statsrådsprotokollet har departementschefen anfört hufvudsakligen följande:

Nu förefintliga pensionsanstalter för lärarinnepensioneringen. »För beredande af pensioner åt lärarinnor vid privata skolor finnas för närvarande två pensionsanstalter, nämligen Svenska lärarinnornas pensionsförening och Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom, den sistnämnda vanligen i korthet kallad Skolornas pensionsinrättning.

Dessa båda pensionsanstalter hafva en ganska olikartad organisation. I Skolornas pensionsinrättning kunna endast lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom blifva delägare, under det att Svenska lärarinnornas pensionsförening är öppen för alla slags lärarinnor. I Skolornas pensionsinrättning kan inträde vinnas vid ålder mellan 25 och 54 år; årsavgiften är förutom statsbidraget 60 kronor, men om delägaren inträder efter fyllda 25 år erlægges för erhållande af normalpension en retroaktiv afgift, som för de högre inträdesåldrarna är mycket betydlig; normalpensionen var före år 1908 400 kronor, men höjdes då, med anledning af att höjdt statsbidrag erhöles, till 532 kronor för dem, som sedermera inträda. Pensionsåldern är 55 år.

I Svenska lärarinnornas pensionsförening kan inträde vinnas intill 45 års ålder. Den årliga insatsen får växla mellan 15 och 500 kronor, statsbidraget oräknadt. Pensionsåldern är 55 år och pensionen utgår för närvarande med stadgadt maximum af 9 procent af det belopp, som pensionären har inestående i föreningen vid början af det år, hon första gången utfår pension, hvilket belopp högst får utgöra 10,000 kronor.

Statens bidrag till de båda pensionsanstalterna.

På därom af Kungl. Maj:ts framställt förslag medgif 1896 års Riksdag, att af anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom måtte kunna anvisas, bland annat, ett årligt bidrag till Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom, motsvarande högst 10 kronor för hvarje delägare som erlade årsavgift. Detta bidrag höjdes, äfvenledes på Kungl. Maj:ts förslag, af 1902 års Riksdag till 30 kronor.

1903 års Riksdag medgaf, i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts för Riksdagen då framlagda proposition, att till Svenska lärarinnornas pensionsförening finge utgå samma årliga bidrag af 30 kronor för hvarje lärarinna vid högre skola för kvinnlig ungdom eller samskola, som icke vore delägare i Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom, med villkor att af eller för henne i pensionsföreningen under näst föregående år insatts minst 60 kronor samt att berörda bidrag tillgodofördes vederbörande lärarinnor.

På samma gång beslöt Riksdagen, att dessa bidrag till de båda pensionsanstalterna skulle utgå ur ett under riksstatens tionde hufvudtitel uppfördt förslagsanslag å 19,000 kronor till bidrag till pensionering af lärarinnor vid högre flick- och samskolor.

Vid 1905 års Riksdag väcktes motion om att statens bidrag skulle höjas från 30 till 60 kronor för hvarje vid högre skola för kvinnlig ungdom eller högre samskola anställd lärarinna, som vore delägare i någon af de båda pensionsanstalterna, med villkor att af eller för henne i endera af desamma under nästföregående år insatts minst 60 kronor. Riksdagen biföll denna motion och höjde i sammanhang härmed förslagsanslaget till bidrag till pensioneringen af lärarinnor vid högre flick- och samskolor från 19,000 kronor till 40,000 kronor.

Från och med år 1906 är alltså en pensionsafgift af 120 kronor om året att anse som den normala. Däraf betalar staten hälften och lärarinnan — med eller utan bidrag af skolan — hälften. Om lärarinnan inträder i tjänstgöring vid 25 års ålder och oafbrutet tjänstgör till den normala pensionsåldern, 55 år, kan hon alltså bereda sig den mot denna normalafgift svarande pensionen af 532 kronor.

Hösten 1907 inkom Flick- och samskoleföreningen — en förening af lärare och lärarinnor vid högre flickskolor och samskolor — genom utsedde kommitterade med en underdånig petition i pensionsfrågan af i hufvudsak följande innehåll:

Flick- och samskoleföreningens underdåniga petition i pensionsfrågan.

Det vore tydligen af mycket stor betydelse för undervisningen vid flick- och samskolor, att lärarinnan erhöle en tillräcklig pension, när hon i skolans tjänst uppnådde en ålder, då hennes krafter icke längre vore tillräckliga för skolarbetet. Staten hade också behjärtat vikten häraf och bidroge därför till lärarinnepensioneringen.

Likväl vore det mycket illa sörjdt för densamma. Då lärarinnorna icke varit *skyldiga* att bidraga till sin pensionering och därtill varit klen aflönade, vore det först på senare tid, sedan staten ökat sina bidrag till pensionsafgifterna, som lärarinnorna mera allmänt börjat gå in i någon af de

båda pensionsanstalterna. Detta gjorde, att många nu närmade sig pensionsåldern eller till och med öfverskridit denna utan att ha försäkrat sig om ens den pension af 400 kronor vid 55 års ålder, hvartill staten dock länge bidragit med någon del af årsafgiften, och af dem, som vore delägare i någon af pensionsanstalterna, hade många blifvit det vid så hög ålder, att äfven med det sedan år 1906 ökade statsbidraget afgifterna endast räckte till pensioner, som stannade långt under det belopp af ungefär 530 kronor vid fyllda 55 år, som svarade mot dessa afgifter vid en inträdesålder af 25 år.

Men äfven om alla lärarinnor med full tjänstgöring haft utsikt att vid uppnådd pensionsålder få sistnämnda pension, hade pensionsfrågan likväl varit i ett för skolan icke tillfredsställande läge. Ty denna pension af 530 kronor vore uppenbarligen alldeles otillräcklig. Om lärarinnan icke hade annat än en sådan pension att lita till för sitt uppehälle efter erhållet afsked, vore det därför, äfven om lärarinnan ej lämpligen borde fortsätta att tjänstgöra, svårt för skolan att afskeda henne. Staten vunne därför icke det, som den afsåge att vinna genom sitt bidrag till lärarinnepensioneringen, nämligen att lärarinnorna afginge, då de på grund af sin ålder icke längre borde användas i skolans tjänst. Detta kunde ej vinnas, med mindre pensionen gjordes tillräcklig och pensioneringen obligatorisk.

Dittills hade man ansett, att lärarinnans pensionsålder borde vara 55 år. Det låge tydligen stor vikt därpå, att pensionsåldern sattes hvarken för hög eller för låg. Sattes den för hög, blefve pensioneringen till ringa nytta för skolan. Sattes den för låg, blefve pensioneringen så dyrbar, att det blefve svårt eller omöjligt att anskaffa medel till att göra pensionen tillräcklig. Kostnaden stege nämligen mycket hastigt, när pensionsåldern sänktes. Årsafgiften för pension från 55 år vore ungefär 50 procent högre än för lika stor pension från 60 år.

Kommitterade ansåge, att pensionsåldern borde sättas till 60 år. Möjliga olägenheter af denna höjning kunde man afvärja genom vissa bestämmelser, enligt hvilka lärarinna, som fyllt 55 år och icke hade krafter till full tjänstgöring, kunde få reducerad tjänstgöring utan inskränkning i sin pensionsrätt. Därjämte borde lärarinna ha rätt att afgå vid 55 år med lägre pension och vara skyldig att afgå vid 60 år.

Pensionsafgiften borde höjas till 180 kronor för ämneslärarinna med full tjänstgöring. Af denna afgift skulle staten betala hälften, skolan fjärdedelen och lärarinnan fjärdedelen. Statens bidrag skulle alltså för dessa lärarinnor höjas från 60 kronor till 90 kronor.

Pensionsafgifterna skulle erläggas till en för denna obligatoriska lärarinnepensionering upprättad pensionsanstalt, hvars reglemente skulle stad-

fästas af Kungl. Maj:t. Pensionsbeloppet skulle ej på förhand fixeras, utan en hvar skulle vid uppnådd pensionsålder erhålla den pension, som enligt för pensionsanstalten gällande grunder beräknades svara mot de af och för henne erlagda afgifterna.

För pensioneringen af manliga lärare föreslogos i petitionen i hufvudsak samma bestämmelser som för lärarinnepensioneringen, utom att pensionsåldern skulle vara 65 år.»

Öfver denna petition afgaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk infordradt yttrande den 20 december 1907, hvilket återfinnes å sid. 8—10 af propositionen.

»Enär 1909 års Riksdag, i nära anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, för beviljande af statsunderstöd åt enskilda läroanstalter fastställt andra villkor, särskildt annan lönereglering, än de som af öfverstyrelsen antagits vid uppgörande af dess nu refererade förslag i pensionsfrågan, anbefalldes öfverstyrelsen genom nådigt bref af den 25 juni 1909 att afgifva nytt yttrande i frågan. Detta yttrande afgafs den 14 oktober 1909 och innehöll, jämte motivering, förslag till bestämmelser angående pensionering af de vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor. I nytt underdånigt yttrande af den 31 januari 1910 inkom öfverstyrelsen med förslag till stadgar för den pensionsinrättning, som tänktes skola öfvertaga den hufvudsakliga delen af lärarinnepensioneringen.»

Departementschefen referar härefter öfverstyrelsens förslag (sid. 10—17).

Öfver förslaget hafva yttranden afgifvits dels af de båda nämnda pensionanstalternas styrelser och bolagsstämmor, dels af riksförsäkringsanstalten och statskontoret, hvilka samtliga lämnat förslaget i hufvudsak utan anmärkning.

Härefter fortsätter departementschefen (sid. 17):

»Af den redogörelse jag lämnat för öfverstyrelsens förslag framgår, att detta omfattade *dels* vid statsunderstödd enskild läroanstalt anställd

A. föreståndarinna och ämneslärarinna med full tjänstgöring,

B. öfningslärarinna med rätt till ålderstillägg,

C. timplärarinna med minst 12 veckotimmars tjänstgöring i klasserna öfver de förberedande,

dels ock D. biträdande ämneslärarinna med full tjänstgöring vid den med högre lärarinneseminariet förenade normalskolan för flickor.

Därjämte skulle äfven lärarinna med minst 20 veckotimmars undervisning hufvudsakligen i de förberedande klasserna vid statsunderstödd

Departements-
chefens yt-
rande ang.
de lärarinne-
grupper som
böra medtagas.

enskild läroanstalt kunna förvärfva sig pensionsrätt, dock på väsentligen andra villkor än förut nämnda lärarinnor.

Hvad beträffar grupp A har jag ingen erinran att göra mot öfverstyrelsens förslag.

Äfven är jag ense med öfverstyrelsen därom, att pensionsrätten ej bör inskränkas till denna grupp, utan bör utsträckas till lärarinnor med mindre tjänstgöringsskyldighet (grupperna B och C). Detta finner jag nödvändigt med hänsyn till den stora betydelse sådana lärarinnor hafva för dessa läroanstalter, hvilka ju ej kunna ordna sitt arbete utan att använda sådana lärarinnor i jämförelsevis stor utsträckning. Därtill kommer, att lärarinna, som haft full tjänstgöring, säkerligen ej sällan kommer att se sig nödsakad att, på grund af nedsatta krafter eller af annan orsak, tidvis inskränka sin tjänstgöring och blifva timplärlarinna. Skyldigheten att äfven som sådan erlægga afgift till pensionsinrättningen och rättigheten att uppbära bidrag, visserligen reduceradt, till sin pensionsavgift blir då af stor betydelse för henne.

Å andra sidan anser jag liksom öfverstyrelsen, att pensionsrätt icke kan medgifvas alla dessa lärarinnor, hur ringa deras tjänstgöring än är. Öfverstyrelsen har med afseende på timplärlarinna fordrat 12 veckotimmars tjänstgöring och med afseende på öfningslärarinnorna föreslagit, att för pensionsrätt skulle fordras sådan tjänstgöring, som berättigar till ålderstillägg, hvilket innebär, att redan 4 veckotimmars undervisning i gymnastik eller 6 veckotimmars undervisning i annat öfningsämne skulle medföra pensionsrätt. Men är en lärarinnas tjänstgöring inskränkt till 4 å 6 veckotimmar, faller uppenbarligen hennes egentliga lifsgärning utanför skolan. Hennes pensionering torde då ej vara af den betydelse för skolan, att staten bör bidraga till densamma. Hvilket minimum af tjänstgöring som bör sättas, är emellertid svårt att säga. De nu gällande bestämmelserna för statsbidrag till lärarinnepensioneringen fastställa intet minimum. Jag föreslår, att såväl för timplärlarinnor som för öfningslärarinnor skall, för erhållande af pensionsrätt, fordras minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna öfver de förberedande.

Som ett skäl att välja just denna gräns må anföras det förhållandet, att enligt de bestämmelser angående bidrag från stat och kommun till lärarinnas pensionering, som jag tänker föreslå, kommer en lärarinna, hvars tjänstgöring är den lägsta till pension berättigande, att erhålla sammanlagdt af stat och kommun samma bidrag, som hon enligt nu gällande bestämmelser kan få af staten, under det alla öfriga pensionsberättigade lärarinnor få större pensionsbidrag.

Emellertid har Svenska lärarinnornas pensionsförening framställt en

erinran mot öfverstyrelsens förslag i fråga om timlärarinorna, som jag anser förtjänt af beaktande. Föreningen framhåller önskvärdheten af att timlärarinna skall, äfven om hennes tjänstgöring är fördelad på flera statsunderstödda enskilda läroanstalter, få tillgodoräkna sig sammanlagda antalet veckotimmar, dock ej flera än 20 inalles. Äfven statskontoret har uttalat sig härom. Billighetsskäl talade, enligt statskontorets åsikt, för ett medgifvande i den af pensionsföreningen angifna riktning, och från statsverkets synpunkt syntes egentligen ingenting vara att däremot erinra. Dock kunde möjligen af andra bidragsgifvare med skäl invändas, att de på sådant sätt för en lärarinna, hvars undervisning hos dem omfattade kanske endast en eller annan veckotimme, finge med hänsyn till hennes tjänstgöring på annat håll vidkännas bidrag, som annars ej skulle utgått.

Jag finner denna af pensionsföreningen framställda anmärkning riktig och tillstyrker därför en ändring af öfverstyrelsens förslag i denna riktning. Den merutgift, som därigenom förorsakas vissa läroanstalter, blir obetydlig i betraktande af att pensionsbidraget skall utgå proportionellt mot lärarinnsans timantal.

Mot pensionsbestämmelsernas utsträckande att gälla äfven för grupp D, omfattande vissa lärarinnor vid statens normalskola för flickor, har statskontoret uttalat sina betänkligheter. Dessa lärarinnor, såsom anställda vid en statens skola, stode, såsom statskontoret påpekar, egentligen utanför denna fråga om pensionsreglering för vissa enskilda läroverks lärarinnor. Vore befattningen såsom biträdande ämneslärarinna vid normalskolan att anse som öfvergångsplats till ordinarie befattning i statens tjänst, så vore skyldigheten att ingå såsom delägare i den nya pensionsinrättningen endast en olägenhet för ifrågavarande lärarinna och innebure erläggande af afgifter för tid, som hon i alla händelser finge enligt civila pensionslagen räkna såsom tjänstår för pension, då hon blifvit ordinarie i statens tjänst. Och jämväl för staten medförde berörda skyldighet under nämnda förutsättning en onödig utgift för pensionsbidrag. Om ifrågavarande befattningar, hvilka uppförts i normalskolans stat först med år 1910 och vore aflönade endast med arfvoden, vore af beskaffenhet att, på samma gång de toge sin innehafvares hufvudsakliga arbetskraft i anspråk, de tillika kunde antagas i allmänhet innehafvas till uppnådd pensionsålder, syntes dessa befattningar böra i likhet med ordinarie befattningar å skolans stat vardas förenade med pensionsrätt enligt civila pensionslagens bestämmelser. Af propositionen nr 148 till 1909 års Riksdag syntes emellertid framgå, att orsaken hvarför dessa befattningar icke beredts fastare ställning än som skett vore att söka i önskvärdheten, att deras innehafvare efter någon tids tjänstgöring vid statens münsterskola öfverginge till de enskilda läroverken.

Detsamma torde dock gälla åtskilliga andra extra lärarinnebefattningar vid normalskolan, men för dem hade icke ifrågasatts skyldighet att ingå i den nya pensionsinrättningen. Vid bedömande af denna fråga torde jämväl böra uppmärksammas, huruvida det kunde anses tillbörligt eller lämpligt att statens tjänare ålades ingå i en enskild pensionskassa utan att staten på samma gång garanterade dem pension till beräknadt belopp. På grund af hvad sålunda anförts syntes det statskontoret, som om med frågan om pensioneringen af dessa biträdande ämneslärarinnor vid normalskolan borde anstå, till dess man efter någon tids erfarenhet kunde bedöma, huruvida dessa befattningar kunde anses intaga en särskild undantagsställning i jämförelse med andra extra lärarinnebefattningar i statens tjänst.

Med anledning af hvad statskontoret sålunda anført finner jag mig för närvarande icke böra framlägga förslag om ifrågavarande lärarinnors pensionering.

Hvad slutligen beträffar de lärarinnor i de förberedande klasserna, hvilka enligt öfverstyrelsens förslag skulle erhålla pensionsrätt, anhåller jag att få yttra mig om dem längre fram.

På grund af hvad jag här anført anser jag, att pensionsrätt bör tillkomma vid statsunderstödd enskild läroanstalt anställd:

A. föreståndarinna äfvensom ämneslärarinna med den tjänstgöring, som enligt gällande bestämmelser om aflöning af lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter är att anse som full tjänstgöring,

B. annan lärarinna med minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna öfver de förberedande.

Ang. den
obligatoriska
pensioneringen.

I likhet med öfverstyrelsen och på af densamma anförda skäl anser jag, att lärarinnor tillhörande de nu angifna grupperna böra vara *skyldiga* att bidra till sin egen pensionering. Denna min åsikt är äfven i nära öfverensstämmelse med min företrädares uttalande år 1909 vid föredragning af frågan om ändrade grunder för beviljande af statsunderstöd åt enskilda skolor. Och redan åren 1902 och 1903 har af dåvarande departementschefer betecknats som ett eftersträfvansvärdt mål, att samtliga vid högre flick- och samskolor fast anställda lärarinnor blefve delägare i Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom.

Erinras må äfven därom, att den förut omförmälda underdåniga petitionen år 1907 af Flick- och samskoleföreningen föreslog obligatorisk pensionering. Detta förslag hade enhälligt godkänts å föreningens allmänna möte samma år.

Ej heller har i de infordrade yttrandena någon anmärkning framställts

mot öfverstyrelsens förslag, att pensioneringen skulle vara obligatorisk för dessa lärarinnor.

Dock framgår det af protokollet från bolagsstämman med Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom, att en minoritet röstat för att de *nuvarande* lärarinnorna i klasserna öfver de förberedande icke skulle vara *skyldiga* att underkasta sig de nya bestämmelserna, därest de fyllt 45 år innan bestämmelserna trädde i kraft.

En dylik öfvergångsbestämmelse torde vara lämplig. Dock finner jag mig icke kunna tillstyrka, att åldersgränsen sättes så lågt som till 45 år, utan vill för min del föreslå 50 år. Lärarinna, som vid inträdet i den nya pensionsinrättningen är mellan 45 och 50 år, får nämligen enligt de bestämmelser, som jag tänker föreslå, vid uppnådda 60 år en pension af 430 till 250 kronor. Äfven den lägre af dessa pensioner synes mig vara ett afsevärdt bidrag till hennes underhåll på ålderdomen.

Öfverstyrelsen föreslår, att den obligatoriska pensioneringen af lärarinnor i klasserna öfver de förberedande skall öfvertagas af en för ändamålet bildad pensionsinrättning. Ang. den nya pensionsinrättningen.

Jag instämmer i detta förslag och anser, att densamma lämpligen kan benämnas *Lärarinnornas pensionsanstalt*. Öfverstyrelsen har låtit sakkunniga utarbeta förslag till reglemente för denna pensionsinrättning. Då detta reglemente enligt min mening bör fastställas af Kungl. Maj:t, innan pensionsanstalten träder i verksamhet, anhåller jag att, därest det förslag jag kommer att framställa i nu föreliggande fråga vinner afseende, framdeles få underställa reglementet Kungl. Maj:ts pröfning och därvid framställa de förslag till ändringar, som befinnas önskvärda.

Enligt öfverstyrelsens förslag skall rätt att vid afgang från anställning, som är förbunden med pensionsrätt, uppbära pension inträda det år, lärarinnan fyller 55 år. Skyldighet att afgå från sådan tjänst inträder enligt öfverstyrelsens förslag det år, lärarinnan fyller 60 år. Ang. pensionsåldern.

I hufvudsak biträder jag dessa förslag, men finner dock, att vederbörande myndighet — här öfverstyrelsen — bör ha rätt att medgifva lärarinna att kvarstå i dylik anställning ytterligare några år, därest hennes kvarstannande pröfvas vara af gagn för undervisningen.

I fråga om pensionsafgifternas och pensionsbeloppens beräkning avsluter jag mig i allt väsentligt till öfverstyrelsens förslag. Angående pensionsafgifterna och pensionsbeloppen.

För att förstå förslaget är det af vikt att fästa sin uppmärksamhet

därpå, att pensionsbeloppet *icke på förhand fixeras*. Detta sker först, när lärarinnan afgår från sin tjänst vid uppnådd pensionsålder. Pensionens belopp fastställs då så, att det beräknas motsvara de pensionsavgifter, som för delägaren erlagts. Pensionerna kunna alltså komma att variera äfven för lärarinnor af samma slag.

I detta afseende liknar sålunda den nya pensionsanstalten Svenska lärarinnornas pensionsförening eller andra ränte- och kapitalförsäkringsanstalter. Men under det de årliga insättningarna i dessa äro beroende på delägarnas fria bestämmande, så skola afgifterna till den pensionsanstalt, hvarom nu är fråga, vara *reglerade efter lärarinnans tjänstgöring*.

De regler, enligt hvilka sålunda pensionsavgiften skall bestämmas, äro så valda, att den pension, som genom densamma beredes, vid en pensionsålder af 60 år utgår för föreståndarinna, lärarinna med full tjänstgöring och lärarinna med minst 20 veckotimmars tjänstgöring med 1,200 kronor för år och för lärarinna med ett mindre antal timmars tjänstgöring med ett i förhållande till den mindre tjänstgöringen afkortadt belopp, allt under förutsättning att lärarinnan inträdt i tjänstgöring senast vid 30 års ålder och oafbrutet bibehåller tjänstgöring af samma omfattning till 60 års ålder.

Den pensionsavgift, som för sådant ändamål behöfver erläggas, utgör, därest lärarinna inträdt i tjänstgöring vid ungefär 25 års ålder, 180 kronor för år för föreståndarinna, lärarinna med full tjänstgöring och lärarinna med minst 20 timmars tjänstgöring samt 9 kronor för veckotimme för lärarinna med mindre än 20 veckotimmar. För lärarinna, som inträdt i tjänstgöring vid ålder mellan 25 och 30 år, kommer avgiften att ökas till i förra fallet högst 240 kronor och i senare fallet 12 kronor för veckotimme.

Öfver sistnämnda belopp, 240 kronor och 12 kronor, anser jag af skäl, som jag längre fram kommer att anföra, pensionsavgiften icke böra gå.

Inträder lärarinna vid en senare tidpunkt än 30 års ålder, kommer alltså pensionen icke att uppgå till normalbeloppet: om inträdesåldern är t. ex. 34 år, blir pensionen för lärarinna med full tjänstgöring 960 kronor i stället för 1,200 kronor och för timlärarinna med 10 veckotimmar 480 kronor i stället för 600 kronor.

Förslaget bestämmer äfven minimum för pensionsavgiften: 180 kronor för föreståndarinna, lärarinna med full tjänstgöring och lärarinna med minst 20 veckotimmar; 9 kronor för veckotimme för lärarinna med mindre än 20 veckotimmar.

Om lärarinna med full tjänstgöring eller minst 20 timmars undervisning inträder före 25 års ålder, skall alltså erläggas för henne samma avgift, 180 kronor, som om hennes inträdesålder varit 25 år. Om denna

afgift erlägges oafbrutet för hvarje år, så motsvarar den för henne 1,200 kronors pension från tidigare ålder än 60 år: var hon t. ex. vid inträdet 20 år, är hon berättigad till 1,200 kronors pension redan vid 57 år, därest hon då afgår från sin anställning. Om sådan lärarinna skulle vilja fortsätta att tjänstgöra till den normala pensionsåldern 60 år, skulle för henne erläggas samma afgifter som förut, utan att hon dock erhöle rätt till högre pension.

Om det nu kan anses normalt, att inträdesåldern icke blir högre än 25 år och att tjänstgöringen fortgår oafbrutet till pensionsåldern 60 år, så blir alltså normalafgiften 180 kronor och normalpensionen 1,200 kronor för lärarinna med full tjänstgöring. För närvarande är, såsom förut nämnts, normalafgiften 120 kronor och normalpensionen 532 kronor från 55 år. Att sålunda en ökning af afgiften med 50 procent höjt pensionen med 125 procent, beror på pensionsålderns höjning från 55 till 60 år.

För lärarinna, som afgår redan vid 55 års ålder, blir pensionen 800 kronor, om hon inträdt vid 25 års ålder. Har hon inträdt tidigare blir pensionen högre; t. ex. mot inträdesåldern 20 år svarar 1,000 kronors pension från 55 år.

I den redogörelse jag nu lämnat för pensionsafgiftens och pensionsbeloppets bestämmande har jag endast tagit hänsyn till det fall, att lärarinnan hela sin tjänstetid behåller anställning af samma omfattning. Men det ligger i naturen af ifrågavarande tjänster, att lärarinnans tjänstgöring rätt mycket växlar från det ena året till det andra. Lärarinna, som ett år har full tjänstgöring, kan ett annat vara att hänföra till timlärarinnornas grupp, och en timlärarinnans antal tjänstgöringstimmar kan variera år från år. Af dessa skäl anser jag liksom öfverstyrelsen, att pensionsafgiften för lärarinna bör hvarje år bestämmas med hänsyn till omfattningen af hennes tjänstgöring detta år, så att den svarar mot normalpensionen för denna tjänstgöring. Lärarinnans verkliga pension, när hon uppnår pensionsåldern och afgår från sin anställning, motsvarar såsom jag förut nämnt de afgifter, som för henne erlagts under hennes tjänstetid. Som dessa afgifter bero af den tjänstgöring hon haft, blir äfven hennes pension däraf beroende.

Den nu angifna regeln för årsafgiftens bestämmande modifieras emellertid genom stadgandet om visst minimum och maximum för afgiften.

Hvad detta maximum beträffar, så har det tydligen varit nödvändigt att fixera ett sådant för att ej afgiften måtte blifva för betungande för lärarinnan. Enligt det förslag till pensionsafgiftens fördelning, som jag kommer att framlägga, skall nämligen lärarinnan själf erlägga $\frac{1}{3}$ af minimiafgiften och därjämte hvad som fordras utöfver minimiafgiften. Därest

detta ytterligare tillskott från lärarinnan komme att öfverstiga 60 kronor, skulle hon komma att betala mer än hälften af hela pensionsafgiften, hvilket jag finner vara för mycket. Det är därför som jag satt maximum till 180 + 60 eller 240 kronor.

Jag har redan påvisat den betydelse bestämmelsen om minimiafgift har för de lärarinnor, som inträda före 25 års ålder. Men den kan äfven hafva annan betydelse. Om en lärarinna under en följd af år haft full tjänstgöring, men därpå blir timlärarinna med t. ex. 10 veckotimmar, så är det möjligt, att de afgifter hon redan erlagt äro tillräckliga att bereda henne den normalpension, som svarar mot hennes till 10 timmar inskränkta tjänstgöring. Då skulle hon alltså enligt den allmänna regeln för afgiftens bestämmande icke hafva någon afgift att betala. Men nu måste minimiafgift af 90 kronor erläggas, hvaraf hon själf betalar 30 kronor. Häraf blir det naturligtvis en följd, att hon vid uppnådd pensionsålder får en bättre pension, än om ingen minimiafgift fixerats.

Hvad jag nu anfört torde visa, att det föreslagna systemet för afgiftens och pensionens bestämmande valts för att åstadkomma en effektiv pensionering med hänsyn tagen därtill, att, då lärarinnorna icke hafva fast anställning vid dessa skolor, fasta afgifter och fasta pensioner icke kunna bestämmas.

Denna lärarinnekårens rörlighet gör det också nödvändigt att i den nya pensionsanstaltens reglemente, såsom äfven öfverstyrelsen föreslagit, intaga bestämmelser, enligt hvilka lärarinna i vissa fall må kunna kvarstå i pensionsanstalten, oaktadt hon icke längre har sådan anställning, som berättigar till inträde. Det kan också tänkas att lärarinna, som en gång utträdt ur pensionsanstalten och förlorat pensionsrätt svarande mot erlagda afgifter, återinträder efter så lång tid, att hon icke skäligen bör återfå den förlorade pensionsrätten och sålunda icke vid afgang från tjänst får pension svarande mot *alla* för henne erlagda afgifter.

Den nu föreslagna normalpensionen af 1,200 kronor från 60 år motsvarar enligt försäkringsteknisk beräkning samma årsavgift (inträdesålder 25 år) som 800 kronor från 55 år. För jämförelses skull vill jag erinra om att ämneslärarinna vid statens samskola har rätt till 1,500 kronors pension från 55 år, om hon tjänstgjort 25 år, och att folkskollärarinna enligt lag har rätt till 900 kronor från 55 år, om hon tjänstgjort 30 år. För folkskollärarinnorna hafva emellertid åtskilliga städer höjt pensionsbeloppen, på sätt efterföljande tablå utvisar:

Stad	Pensionsålder		Pensionsbelopp
	lefnadsår	tjänstår	
Stockholm	60	30	1,610
Göteborg	60	30	1,470
Malmö	60	30	1,680
Landskrona	60	30	1,400
Norrköping	55	30	1,540
Hälsingborg	55	30	1,540
Uppsala	55	30	1,365
Lund	55	30	1,400
Halmstad	55	30	1,235
Uddevalla	55	30	1,110
Kristianstad	55	30	1,000

Enligt öfverstyrelsens förslag skulle staten betala $\frac{1}{3}$ af *lägst* års-^{Ang. pensions-}afgiften, kommunen (eller i vissa fall läroanstalten) $\frac{1}{3}$ af densamma, läro-^{afgifternas för-}anstalten $\frac{1}{6}$ af densamma samt läroanstalten därjämte svara för återstoden med rätt för läroanstalten att af lärarinnans lön innehålla motsvarande belopp.

Mot detta förslag är den anmärkning att göra, att då detsamma ålägger högre flickskola eller enskild mellanskola att bidraga till lärarinnornas pensionering, så synes detta stå i strid med gällande grunder för statsunderstöds beviljande till enskilda läroanstalter. I desamma stadgas nämligen, att bidrag till pensioneringen skall enligt grunder, som framdeles må varda bestämda, utgå från kommun eller enskilda donatorer för lärarinna vid högre flickskola eller enskild mellanskola och från läroanstalten själf för lärarinna vid högre goss- och samskola eller enskildt lärarinneseminarium. Däremot ålägges icke högre flickskola eller enskild mellanskola någon skyldighet att bidraga till sina lärarinnors pensionering. För närvarande bidraga emellertid ganska många skolor frivilligt, vanligen med 30 kronor om året, till lärarinnans pensionsafgift. Det är därför att antaga, att sådana frivilliga bidrag äfven framdeles skola lämnas.

På grund af hvad jag sålunda anført anser jag, att pensionsafgiften bör så fördelas, att staten betalar $\frac{1}{3}$ af lägsta halfårsafgiften, kommunen eller enskilda donatorer $\frac{1}{3}$ af densamma, om lärarinnan är anställd vid högre flickskola eller enskild mellanskola, samt läroanstalten $\frac{1}{3}$ af densamma, om lärarinnan är anställd vid högre goss- eller samskola eller enskildt lärarinneseminarium, äfvensom att läroanstalten skall svara för återstoden med rätt för läroanstalten, att af lärarinnans lön innehålla motsvarande belopp.

Jag erinrar i detta sammanhang därom att staten nu betalar 60 kronor, under villkor att lärarinnan, med eller utan bidrag af skolan, äfvenledes betalar 60 kronor. De nu föreslagna bestämmelserna innebära, att statens bidrag till lärarinna af grupp A och lärarinna af grupp B med minst 20 veckotimmar blir detsamma som nu, men minskas för lärarinna af grupp B, som har mindre än 20, och faller helt bort för alla, som hafva mindre än 10 veckotimmar.

Jämföres förslaget med bestämmelserna i den civila pensionslagen, så finner man den öfverensstämmelsen, att äfven där skall tjänstinchafvaren betala en afgift, som beräknas, dock endast *i medeltal*, motsvara $\frac{1}{3}$ af pensionens värde. Denna afgift utgör dock för pension af den storlek, det här är fråga om, endast 3 procent, under det lärarinnan enligt förslaget får betala 5 procent. Härtill kommer, att civila tjänstemän icke betala någon höjd afgift, om de vid högre ålder tillträda sin tjänst, hvilket däremot lärarinnan skall göra. — Folkskollärarinna betalar för sin pension endast 30 kronor. Ämneslärarinna vid statens samskola betalar 30 kronor i första lönegraden och 45 kronor i andra lönegraden.

Ang. lärarin-
norna i de
förberedande
klasserna.

I det föregående har jag endast yttrat mig om de lärarinnor, som tillhöra grupperna A och B, d. v. s. föreståndarinnor, ämneslärarinnor med full tjänstgöring och andra lärarinnor med minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna öfver de förberedande — allt vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Om rätt till statsbidrag för pensionering inskränkes endast till dessa grupper, blifva emellertid stora grupper beröfvade en förmån de nu hafva. Af dessa lärarinnegrupper utgöres den viktigaste af lärarinnor i de förberedande klasserna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Jag anser, att denna grupp af lärarinnor bör bibehållas vid sin rätt till statsbidrag till sin pensionering, dock endast under förutsättning, att de hafva minst 20 veckotimmars undervisning, hufvudsakligen eller uteslutande i nämnda klasser.

Då någon lönereglering icke fastställts för dessa lärarinnor, kan pensioneringen icke göras obligatorisk för dem. Då jag anser, att den af mig föreslagna nya pensionsanstalten endast bör ombesörja den obligatoriska pensioneringen, synes det mig lämpligt, att Svenska lärarinnornas pensionsförening får öfvertaga nu ifrågavarande lärarinnors pensionering. Jag håller därför före, att statsbidrag bör som hittills utgå med 60 kronor årligen till Svenska lärarinnornas pensionsförening för delägare, för hvilken under nästföregående år insatts minst 60 kronor och som under samma år haft minst 20 veckotimmars tjänstgöring hufvudsakligen eller uteslutande i de förberedande klasserna vid statsunderstödd enskild läroanstalt och icke är delägare i Lärarinnornas pensionsanstalt.

I likhet med öfverstyrelsen finner jag det lämpligt och billigt, att de lärarinnor, som, när de nya bestämmelserna träda i kraft, redan äro delägare i någon af de förut nämnda båda äldre pensionsanstalterna, skola bibehållas vid de rättigheter, de såsom sådana hafva, och detta oberoende af om dessa lärarinnor enligt de nya bestämmelserna äro skyldiga eller ej att ingå i den nya pensionsanstalten.

Ang. öfver-
gångsbestäm-
melsena.

För det fall, att de enligt de nya bestämmelserna skola ingå i den nya pensionsanstalten, måste dock en förändring göras i deras ställning till den äldre anstalten. I båda de äldre anstalterna utgår nämligen pensionen från 55 års ålder, oberoende af om lärarinnan står kvar i sin tjänst eller ej. Det är sålunda möjligt — och inträffar faktiskt nu —, att en lärarinna på en gång åtnjuter pension, till hvilken staten bidragit, och har sådan anställning, att staten bidrager till hennes aflöning. För att undanröja sådana orimligheter tarfvas det, att de äldre anstaltens delägare, därest de erhålla anställning, som medför skyldighet, att ingå i den nya pensionsanstalten, träffa det aftal med den äldre anstalten, att deras pension ej skall utgå förrän efter afgang från sådan anställning. Dylikt aftal kan ej göras annat än genom reglementsförändring. Antagandet af sådan reglementsförändring inom viss tid, t. ex. före 1 januari 1912, bör enligt min åsikt sättas som villkor för att statsbidrag efter denna tidpunkt må utgå till pensionsanstalten. Man skulle möjligen kunna mot mitt förslag invända, att en majoritet vid den äldre anstaltens bolagsstämma skulle kunna motsätta sig en dylik reglementsförändring, ehuru den icke på något sätt behöfver kränka annan delägarers rätt. Faran häraf är emellertid ingen. För antagande af reglementsändring stadgas i nu gällande reglemente för Skolornas pensionsinrättning icke någon kvalificerad majoritet; denna anstalt är för öfrigt ovillkorligen nödsakad att vidtaga den ifrågavarande ändringen, därest den sättes som villkor för fortsatt statsbidrag, ty utan statsbidrag måste denna anstalt omedelbarligen gå i likvidation. För antagande af reglementsändring stadgas i fråga om Svenska lärarinnornas pensionsförening en majoritet af $\frac{2}{3}$ af de röstande. Utan tvifvel skall en sådan majoritet vinnas för den föreslagna ändringen, ehuru bortfallandet af statsbidraget icke skulle nödga denna förening att likvidera. Skulle nödig majoritet ej vinnas, blir följderna däraf dels den att statsbidrag icke vidare efter 1 januari 1912 utgår till pensionsföreningen, dels att de delägare, hvilka enligt de nya bestämmelserna skola ingå i den nya pensionsanstalten, få där betala samma afgifter som andra, hvilka icke äro delägare i pensionsföreningen. De tvingas med andra ord att betala högre afgifter i den nya pensions-

anstalten, än de eljest enligt de öfvergångsbestämmelser jag tänker föreslå skulle betala. Men de få också den däremot svarande högre pensionen.

Det är tydligen af stor vikt att, för det fall att nu nämnda reglementsändring vidtages, tydligt angifva, hvilka afgifter skola erläggas till den äldre anstalten och hvilka till den nya anstalten. Statsbidraget och motsvarande afgift af lärarinnan torde liksom hittills böra utgå till den äldre pensionsanstalten. Kommunens (eller i visst fall läroanstaltens) bidrag bör däremot utgå till den nya pensionsanstalten, då det icke rimligtvis kan ifrågasättas, att den äldre anstalten skall erhålla ökade förmåner. Till denna bör därutöfver erläggas den afgift, som må vara erforderlig för att lärarinnans pension i den nya pensionsanstalten tillsammans med hennes pension i den äldre pensionsanstalten skall motsvara den normalpension, som enligt de nya bestämmelserna svarar mot lärarinnans tjänstgöring under året. Dock bör sådan afgift icke utgå, därest summan af öfriga afgifter uppgår till eller öfverskrider den maximiafgift, som svarar mot tjänstgöringen. Läroanstalten bör svara för denna afgift liksom för lärarinnans afgift till den äldre pensionsanstalten med rätt för läroanstalten att innehålla motsvarande belopp af lärarinnans lön.

För att visa innebörden af dessa bestämmelser vill jag anföra ett par exempel. Antag att, då de nya bestämmelserna träda i kraft, en lärarinna af 45 års ålder med full tjänstgöring är delägare i en af de äldre pensionsanstalterna och där betalar 60 kronor, hvarjämte staten för henne inbetalar lika mycket. Den äldre pensionsanstalten skall då fortfarande uppbära 60 kronor af lärarinnan och 60 kronor af staten. Afgiften till den nya pensionsanstalten skall så beräknas, att lärarinnans pension från den äldre anstalten tillsammans med hennes pension från den nya anstalten motsvarar 1,200 kronor från 60 år. Antag nu, att lärarinnan enligt hittills gällande reglemente för den äldre anstalten är berättigad till 532 kronors pension från 55 år mot erläggande af förutnämnd afgift, 120 kronor. Om reglementet ändras, såsom förut sagts, blir hon då berättigad till 800 kronor från 60 år mot erläggande af samma afgift. Alltså skall afgiften till den nya anstalten där bereda henne en pension af 400 kronor från 60 år. Men denna afgift befinnes vara 220 kronor, hvilket tillsammans med afgiften 120 kronor till den äldre anstalten öfverskrider den maximiafgift, 240 kronor, som enligt hvad förut nämnts kan utkrävas. Detta gör, att afgiften till den nya pensionsanstalten måste reduceras till 120 kronor, hvaraf kommunen (eller i visst fall läroanstalten) skall betala 60 kronor och lärarinnan 60 kronor.

Om sålunda denna lärarinna har full tjänstgöring ända till 60 år, så

får hon 800 kronor i pension från den äldre anstalten, och 218 kronor i pension från den nya anstalten.

Som ett annat exempel väljer jag det, att en öfningslärarinna af 25 års ålder med 10 timmars tjänstgöring är delägare i en af de äldre pensionsanstalterna, då de nya bestämmelserna träda i kraft. Hon har då rätt att kvarstå i den äldre pensionsanstalten, betalar själf 60 kronor och får 60 kronors statsbidrag: detta motsvarar 800 kronors pension från 60 år. Men mot hennes tjänstgöring af 10 timmar svarar enligt de nya bestämmelserna en normalpension af endast 600 kronor från 60 år. Alltså har hon enligt de af mig föreslagna öfvergångsbestämmelserna icke att för egen del erlægga någon afgift till den nya pensionsanstalten. Men däremot skall kommunen (eller i visst fall läroanstalten) betala $\frac{1}{3}$ af lägsta afgiften för pension svarande mot 10 veckotimmar: kommunens bidrag, som erlægges till den nya pensionsanstalten, blir alltså 30 kronor. Om nu lärarinnan behåller denna sin tjänstgöring ända till 60 år, får hon från den äldre pensionsanstalten 800 kronors pension och från den nya pensionsanstalten 200 kronors pension.

Enligt öfverstyrelsens beräkning skulle statens kostnad för lärarinne-Ang. storleken af statens kostnad. pensioneringen blifva:

för grupp A	kronor	34,920: —
» » B	»	10,059: —
» lärarinnor i de förberedande klasserna	»	14,500: —
» för lärarinnor, som icke blifva pensionsberättigade enligt de nya bestämmelserna	»	8,000: —
	<u>Summa kronor</u>	<u>67,479: —</u>

Härtill komma 240 kronor för biträdande ämneslärarinnor vid statens normalskola för flickor, hvilka icke äro medtagna i mitt förslag. Summan afrundades af öfverstyrelsen till 68,000 kronor.

Vid denna beräkning synes öfverstyrelsen hafva förbisett, att det äfven vid icke statsunderstödda skolor finns några lärarinnor, som nu uppbära statsbidrag till pensioneringen och därför skulle vara berättigade att behålla detsamma. På grund häraf är ofvannämnda summa, 67,479 kronor, att öka med 1,500 kronor till i rundt tal 69,000 kronor.

Vid beräkningen af statens kostnad enligt det förslag, jag framlagt, är att märka:

1) pensioneringen skall enligt mitt förslag icke vara obligatorisk för dem, som fyllt 50 år; detta minskar kostnaden för grupp A och B;

2) enligt mitt förslag omfattar grupp B icke öfningslärarinnor med

mindre än 10 veckotimmar; detta gör kostnaden något lägre, därför att enligt öfverstyrelsens förslag kunde öfningslärarinna med 4 à 6 veckotimmar komma med i dess motsvarande grupp;

3) öfverstyrelsen har räknat under förutsättning, att alla lärarinnor med minst 20 veckotimmar i de förberedande klasserna skulle ingå i Svenska lärarinnornas pensionsförening och uppbära statsbidrag; då pensioneringen är frivillig för denna grupp, kommer detta ej att inträffa, hvilket sänker statens kostnad.

Under det dessa omständigheter samverka till att sänka kostnaden, höjes den något litet, därigenom att jag i grupp B medtagit timplärarinnor med 10 eller 11 veckotimmar, hvilka öfverstyrelsen uteslutit.

På grund af det nu anförda, anser jag mig kunna bibehålla den kostnadssiffra, 68,000 kronor, som öfverstyrelsen angifvit.

Såsom öfverstyrelsen framhållit öfverstiger alltså statens totalkostnad för lärarinnepensioneringen enligt de nya bestämmelserna med endast ungefär 13,000 kronor det nu med 54,740 kronor faktiskt till densamma utgående statsbidraget. Och denna höjning är beroende uteslutande därpå, att pensioneringen gjorts obligatorisk. Den enskilda lärarinnans rätt till statsbidrag har i intet fall höjts, men väl i många fall minskats eller helt borttagits. Det har också påpekats, att om alla lärarinnor, som enligt de nu gällande bestämmelserna äro berättigade att på vissa villkor åtnjuta statsbidrag, begagnade sig af denna rätt och till någon af de båda pensionsanstalterna betalade en årsafgift af 60 kronor, skulle statens kostnad för denna pensionering blifva afsevärdt större än enligt de föreslagna bestämmelserna.

Ang. en inom
Andra kam-
maren väckt
motion.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en af herr *C. Vahlquist* inom Andra kammaren väckt motion (nr 310), däruti föreslagits, att Riksdagen, under förutsättning att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag i hufvudsak bifalles, ville besluta, att förvaltningen af lärarinnornas pensionsanstalt uppdrages åt direktionen för folkskollärarnes pensionsinrättning enligt de närmare föreskrifter, som meddelas af Konungen; samt att pensionsanstaltens förvaltningskostnader skola bestridas af pensionsanstaltens egna fonder.

Till stöd för denna sin framställning har motionären anfört följande:

»I Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 206 vid årets riksdag, angående statsbidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, föreslås bland annat, att Riksdagen ville besluta inrättandet af en särskild pensionsanstalt, benämnd 'Lärarinnornas pensionsanstalt'. Af bilagorna till samma kungl. proposition framgår ock, att nämnda pensionsanstalt tänkts skola handhafvas af en särskild styrelse, bestående af

sju ledamöter, af hvilka en ledamot förordnas af Kungl. Maj:t och de sex öfriga väljas af delägarna i pensionsanstalten.

Det förefaller mig emellertid mindre lämpligt, att, då såsom nu förslag framlägges om utvidgning af pensionsväsendet med nya klasser af tjänstebefattningar, en ny, fristående pensionsanstalt med sin särskilda förvaltande styrelse med nödvändighet skall upprättas. Snarare synes mig vid sådant förhållande den tanken böra uppstå, huruvida icke den föreslagna pensionsanstalten kan och bör ställas under någon med liknande uppgift redan förut befintlig anstalts styrelses förvaltning.

För öfrigt torde kunna sättas i fråga, huruvida icke en centralisering af åtskilliga redan befintliga pensionskassor skulle vara till gagn.

De skäl, som för en dylik centralisering kunna åberopas, äro, dels att en billigare förvaltning med säkerhet kan ernås, dels att en lämpligare placering af pensionskassornas fonder likaledes bör kunna ske.

Då *lasarettsläkarnes pensionskassa* 1903 på Kungl. Maj:ts förslag af Riksdagen beslöts, ansågs det fördelaktigt, att denna pensionskassas förvaltning uppdrogs åt direktionen öfver folkskolelärnarnes pensionsinrättning enligt de närmare föreskrifter, som meddelas af Konungen.

Enligt mitt förmenande tillgodoses bestyret med nu ifrågasatta pensionsanstalt bäst därigenom, att äfven i detta fall anstalten ställes under nyssnämnda direktionens förvaltning, låt vara att någon förstärkning af arbetskrafterna på grund häraf skulle komma att visa sig behöflig.

Förvaltningskostnaderna synas, såsom af bilagorna till propositionen framgår, tänkts bestridas af den föreslagna pensionsanstaltens fonder.»

Då Riksdagen år 1909 fastställde grunderna för beviljande af statsunderstöd åt enskilda läroanstalter, förbereddes lösningen af lärarinnornas pensionsfråga därigenom, att bland villkoren intogos vissa bestämmelser angående kommuns (eller enskilda donatorers), skolas och lärarinnas skyldighet att bidra till lärarinnas pensionering.

Utskottets
yttrande

Det särskilda utskott, hvilket hade att afgifva yttrande öfver de vid 1909 års riksdag famlagda förslag beträffande statsunderstöd åt enskilda läroanstalter, uttalade i fråga om lärarinnornas pensionsrätt, att lärarinnan, såsom förhållandena nu vore, icke kunde påräkna en tillräcklig pension, när hon i skolans tjänst uppnådde en ålder, då hennes krafter icke längre räckte till för skolarbetet. Hvad betydelse detta hade för skolan och undervisningen, ansåge utskottet ligga i öppen dag.

Utan att vidare ingå på frågan, uttalade sig utskottet därjämte för lämpligheten af de i Kungl. Maj:ts då förevarande proposition föreslagna bestämmelser därom 1) att i kommuns eller enskilda donatorers bidrag

skulle ingå äfven bidrag till lärarinnornas pensionering enligt de grunder, som framdeles kunde varda stadgade; 2) att motsvarande föreskrift skulle lämnas i fråga om vissa af de enskilda läroanstalternas förpliktelser gentemot lärarinnorna; samt 3) att lärarinnorna skulle åläggas att bidraga till sin egen pensionering. Ifrågavarande bestämmelser blefvo ock af Riksdagen godkända.

Det förslag, som af Kungl. Maj:t framlagts i nu förevarande proposition, synes utskottet i det stora hela innebära en lycklig lösning af frågan om pensionering af lärarinnorna vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. I anslutning till de ofvan anförda af 1909 års Riksdag godkända bestämmelserna beredes genom detta förslag åt de ifrågavarande lärarinnorna tillfälle att med pension afgå från sina befattningar vid den ålder, då undervisningens behöriga tillgodoseende måste i regel göra en sådan afgang önskvärd. Statens utgifter för detta ändamål synas icke betungande, då den faktiska ökningen i totalkostnaden enligt departementschefens beräkningar utgör endast ungefär 13,000 kronor.

Utskottet anser sig sålunda hafva grundad anledning att biträda Kungl. Maj:ts förslag såväl rörande den nya anstalt, hvilken under namn af »Lärarinnornas pensionsanstalt» skulle omhänderhafva pensioneringen af hela den lärarinnepersonal, för hvilken pensionstvång skulle införas, som ock angående fortsatt statsbidrag till pensionering genom Svenska lärarinnornas pensionsförening af vissa andra lärarinnor vid de enskilda statsunderstödda läroanstalterna.

Hvad angår de af Kungl. Maj:t föreslagna öfvergångsbestämmelserna, får utskottet endast anmärka, att den tid, inom hvilken det i mom. 1 af § 3 omförmälda aftalet skall träffas, lärar böra framflyttas till den 1 januari 1913, emedan, hvad angår Svenska lärarinnornas pensionsförening, sådan stadgeändring, som måste föregå ett eventuellt aftal med denna förening, icke kan genomföras förr än under år 1912. För ändring af föreningens stadgar kräfvos nämligen beslut å två ordinarie bolagsstämmor, hvilka hållas en gång hvarje år, och innevarande års stämma har, enligt hvad utskottet inhämtat, ägt rum redan den 30 sistlidne mars.

Hvad därefter vidkommer förvaltningen af den nya pensionsanstalten, har Kungl. Maj:t visserligen icke för Riksdagen framlagt något bestämt förslag, utan synes det vara afsedt, att bestämmelser härom skola inflyta i det reglemente för pensionsinrättningen, som i sinom tid skall fastställas af Kungl. Maj:t. Emellertid har vid statsrådsprotokollet fogats ett förslag till sådant reglemente, hvilket utarbetats på föranstaltande af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk. Enligt detta förslag skulle förvaltningen omhänderhavas af en styrelse, bestående af sju personer, hvaraf Kungl.

Maj:t skulle utse en och de öfriga sex väljas af delägarne i pensionsinrättningen.

Utskottet kan dock för sin del icke förorda, att en särskild förvaltning för denna nya pensionsanstalt anordnas. Utskottet anser nämligen, att de skenbara fördelar, som genom den ifrågasatta självstyrelsen skulle beredas delägarne, icke uppväga olägenheterna. Kungl. Maj:ts förmåga att utse en dugande person till ordförande i styrelsen drager ingen i tvifvelsmål, men däremot torde det möta åtskilliga svårigheter för de öfver hela landet spridda delägarne — lärarinnorna vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna — att enas om sex fullt kvalificerade personer, förfarna i pensions- och placeringsfrågor. Utan särskild godtgörelse torde ej heller de sex sålunda utsedda åtaga sig värfvet, liksom man icke torde kunna förutsätta, att i landsorten bosatta delägare skulle infinna sig på den s. k. bolagsstämman i Stockholm utan att få sina resekostnader ersatta. Själfstyrelsen skulle således, utan att garanti kunde lämnas att den blefve fullt kompetent, draga onödiga kostnader.

Enligt utskottets åsikt vore det särdeles önskligt, att statens och statsunderstödda pensionsanstalter i möjligaste mån centraliserades under en gemensam förvaltning. Fördelarna häraf, minskade kostnader och enhetlig, sakkunnig förvaltning, ligga i öppen dag och behöfva här ej vidare utvecklas. Men då denna utväg nu icke står öppen för den här ifrågasatta nya pensionsinrättningen, anser utskottet, att den i motionen föreslagna utvägen bör anlitas och sålunda den nya anstalten läggas under *direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning*. Under dennas förvaltning lyda redan bland andra folkskollärarnas enke- och pupillkassa, småskollärarnas m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, lasarettsläkarnes pensionskassa, döfstumlärarnas pensionsanstalt och lärarnas vid elementarläroverken enke- och pupillkassa. Med hänsyn till detta omfattande verksamhetsfält torde denna direktion bära i erfarenhet och kompetens räknas till de bästa på detta område.

Under hvilka former denna förvaltning bör ske och huru revisionen af den nya pensionsinrättningen skall försiggå — med inrymmande af skäligt inflytande åt delägarna själfva — torde lämpligast öfverlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma. Dock vill utskottet framhålla, att förvaltningskostnaderna bära, såsom äfven i öfverstyrelsens förslag ifrågasatts, bestridas af anstaltens egna medel.

Med åberopande af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

1:o att Riksdagen må, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition,

dels, med uteslutande af det nu å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda förslagsanslag å 40,000 kronor med titel bidrag till pensionering af lärarinnor vid högre flick- och samskolor, å samma hufvudtitel uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 68,000 kronor med titel bidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter,

dels ock godkänna följande:

Bestämmelser för tilldelande af bidrag ur förslagsanslaget:
bidrag till pensionering af den kvinnliga lärarpersonalen
vid enskilda läroanstalter.

§ 1. Lärarinnornas pensionsanstalt.

1. För att bereda pensioner åt den kvinnliga lärarpersonalen vid de läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd från det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda reservationsanslaget till enskilda läroanstalter upprättas en pensionsanstalt, benämnd *Lärarinnornas pensionsanstalt*. Pensionsanstaltens reglemente fastställles af Kungl. Maj:t.

2. Skyldighet att vara delägare i denna pensionsanstalt åligger vid sagda läroanstalter anställd

A) föreståndarinna äfvensom ämneslärarinna med full tjänstgöring,

B) annan lärarinna med sammanlagdt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna öfver de förberedande i en eller flera af sagda läroanstalter.

Föreståndarinna eller lärarinna, som före det dessa bestämmelser trädt i kraft fyllt 50 år, äger rättighet men icke skyldighet att ingå i pensionsanstalten.

3. Pensionsafgiften för delägare, tillhörande grupp A, skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension af 1,200 kronor från 60 års ålder, dock att lägsta afgiften för år skall vara 180 kronor och högsta 240 kronor.

Pensionsafgiften för delägare tillhörande grupp B skall bestämmas efter det antal, dock högst 20, veckotimmar hennes undervisning omfattar i klasserna öfver de förberedande. Afgiften för hvarje veckotimme skall

beräknas sålunda, att den motsvarar en pension af 60 kronor för hvarje veckotimme att utgå från 60 års ålder, dock att lägsta afgiften för år för en veckotimme skall vara 9 kronor och högsta 12 kronor.

4. Till pensionsavgiften skola utgå följande bidrag:

a) af staten: en tredjedel af den i mom. 3 för den lärarinnegrupp, som delägaren tillhör, angifna lägsta pensionsavgiften,

b) af kommun eller enskilda donatorer: en tredjedel af samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid enskild mellanskola eller vid högre flickskola,

c) af läroanstalten: en tredjedel af samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid högre goss- eller samskola eller vid enskildt lärarinneseminarium.

För utgörande af i hvarje fall återstående del af den pensionsavgift, som jämlikt mom. 3 skall inbetalas för delägaren, ansvarar vederbörande läroanstalt, med rätt för läroanstalten att af delägarens lön afdraga ett belopp svarande mot denna del af pensionsavgiften.

5. Rätt att vid afgang från sådan anställning, som i mom. 2 sägs, komma i åtnjutande af pension inträder den 1 juli det kalenderår, då delägare fyller 55 år.

Skyldighet att afgå från sådan anställning inträder den 1 juli det kalenderår, då delägare fyller 60 år. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk må dock kunna medgifva henne att kvarstå i sådan anställning, därest och så länge hennes kvarstående prövas vara till gagn för undervisningen, dock icke i något fall längre än till den 1 juli det kalenderår, då hon fyller 63 år.

6. Där ej för särskildt fall, hvarom stadgas i pensionsanstaltens reglemente, pensionsrätt svarande mot vissa pensionsavgifter gått förlorad, utgår pension med det belopp, som vid den tidpunkt då pensionen tillträdes beräknas motsvara alla de pensionsavgifter, som blifvit för delägaren erlagda, dock med högst 1,200 kronor om året.

7. Delägare, hvilken utan att vara berättigad till pension, upphör att innehafva sådan anställning, som i mom. 2 sägs, vare i fall och under villkor, hvarom i

reglementet för pensionsinrättningen stadgas, berättigad att däri kvarstå. I sådant fall utgå icke de i mom. 4 a), b) och c) föreskrifna bidrag till pensionsafgiften.

§ 2. Svenska lärarinnornas pensionsförening.

För lärarinna, som icke är delägare i eller åtnjuter pension från Lärarinnornas pensionsanstalt, skall, under villkor att af henne eller för henne under nästföregående år till Svenska lärarinnornas pensionsförening inbetalts minst 60 kronor och att hon under samma tid vid statsunderstödd enskild läroanstalt haft minst 20 timmars tjänstgöring, statsbidrag utgå till pensionsföreningen med 60 kronor.

§ 3. Öfvergångsbestämmelser.

1. Äger pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom eller Svenska lärarinnornas pensionsförening vid den tidpunkt, då dessa bestämmelser träda i kraft, rätt till statsbidrag för delägare, må sådant statsbidrag fortfarande utgå för delägaren enligt hittills gällande bestämmelser, dock i fråga om föreståndarinna eller lärarinna som afses i § 1 mom. 2, endast under förutsättning att mellan henne och pensionsanstalten är eller senast före den 1 januari 1913 varder aftaladt, dels att hon må kvarstå som delägare till 60 års ålder, dels att pension må af henne tillträdas först sedan hon afgått från sådan anställning, som enligt nyssnämnda bestämmelse medför skyldighet att vara delägare i Lärarinnornas pensionsanstalt.

2. För den afgift, som för sådant statsbidrags bibehållande skall erläggas till pensionsanstalten, skall läroanstalten svara på sätt i sista punkten af § 1 mom. 4 stadgas.

3. För delägare i Lärarinnornas pensionsanstalt, för hvilken på grund af stadgandet i mom. 1 statsbidrag utgår till endera af de båda äldre pensionsanstalterna, utgår icke något statsbidrag till den nya pensionsanstalten. Däremot utgår till denna pensionsanstalt det i § 1 mom. 4 under b) eller c) stadgade bidrag. Där-

jämte ansvarar läroanstalten, på sätt i sista punkten af samma mom. stadgas, för den ytterligare afgift, som må erfordras för beredande af en pension, hvilken tillsammans med den pension, delägaren har att vänta från den af de båda äldre pensionsanstalterna som för henne åtnjuter statsbidrag, motsvarar den i § 1 mom. 3 afsedda, dock att sådan afgift icke skall utgå med högre belopp än som må erfordras för att summan af de för delägaren till nyssnämnda äldre pensionsanstalt och till Lärarinnornas pensionsanstalt utgående afgifter må uppgå till den i sistnämnda mom. för den lärarinnegrupp, delägaren tillhör, angifna högsta pensionsavgift;
samt

2:o) att Riksdagen, med bifall till herr Vahlquists motion, må för sin del besluta,

dels att Lärarinnornas pensionsanstalt skall förvaltas af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning enligt de närmare föreskrifter, som meddelas af Konungen;

dels ock att pensionsanstaltens förvaltningskostnader skola bestridas af anstaltens egna medel.

Stockholm den 12 maj 1910.

På bankoutskottets vägnar:

WERNER G. VON SCHWERIN.